

Poslední studie se věnují světovému ohlasu a komparativním vazbám Máraiho díla. Ve studii *A siker valóban félreértés? (Je úspěch opravdu neporozumění?)* s podtitulem *Szemponatok Márai Sándor utóéletének értelmezéséhez (Hlediska k hodnocení německého dodatečného života Máraiho)* nehovoří autor tolik o německém ohlasu jeho díla jako spíše srovnává Máraiho tvorbu s jeho německými vrstevníky i předchůdci, s Robertem Musilem, Josephem Rothem, Hermannem Brochem aj. Svou studii končí Fried provokativní tezí, že neporozumění může být plodnější než pochopení. Je výzvou k hlubší kritické analýze. Studie *Egy közép-európai írórsors (Jeden středoevropský spisovatelův osud)* s podtitulem *Márai Sándor és a ma Európája (Sándor Márai a Evropa dneška)* vzdor svému názvu věnuje značnou pozornost předválečnému vývoji Máraiho, který ačkoliv se klonil k „světobčanům“ Thomasi Mannovi a André Gideovi zůstal pevně zakotven v středoevropském prostoru a v duchovním dědictví rakousko-uherské monarchie spatřoval i záruku pozdější evropské integrace. V poslední své studii *Márai Sándor és Kertész Imre „munka“ – naplói mint emlékiratok (Pracovní deníky Sándora Máraiho a Imre Kertésze jako paměti)* se obírá autor tvarovým srovnáním jejich prací tohoto žánru. Sebereflexe je podle Frieda hnacím motorem jejich prozaické epiky, vždy jde o svědeckví doby, osobní život zůstává v pozadí, lidský osud spisovatele je však nepřehlédnutelný.

Soubor studií Istvána Frieda ukazuje osobnost Sándora Máraiho z jiného než pouze hungaristického úhlu. Vřazuje ho právem do moderních dějin evropské literatury, kam patří přesto, že žil téměř polovinu svého dlouhého života v USA. Je kritickým realistou s postmoderním znamením, existencionalistou i expresionistou, přesto jej Fried řadí blíže Thomasi Mannovi než Franzi Werfelovi či Albertu Camusovi. Zdůrazňuje jeho středoevropanství, které Márai neopustil ani v zámožské emigraci, a ve svých studiích se Fried soustřeďuje více na Máraiho život a tvorbu před druhou světovou válkou, ačkoliv teprve po skončení studené války a Máraiho smrti v roce 1989 vyšla plně hvězda Máraiho celosvětové literární proslulosti.

Richard Pražák

O SLOVENSKO-POLSKÝCH VZTAZÍCH

Slovensko-poľsko bilaterálne vzťahy v procese transformácie, věd. redaktor Jozef Hvišč, LUFEMA, Bratislava 2008, 294 s.

Zatímco česká strana už dávno zlikvidovala mezivládní Česko-polskou komisi humanitních věd, její slovensko-polská kolegyně, před časem zreformovaná (a také její polsko-slovenská varianta) se má čile k světu, bádá, zasedá a vydává – nejenom sborníky a další publikace (je jich už dvanáct), ale rovněž časopis *Kontakty*. V čele slovenské komise stojí profesor Jozef Hvišč (ten je i vědeckým redaktorem slovenské mutace *Kontaktů*), v čele polské profesor Jacek Bałuch (zároveň vědecký redaktor polské mutace časopisu).

Posledním knižním počinem obou komisí je zeň ze dvou jejich zasedání v Tomaszowicích v Polsku (2004) a Beladicích na Slovensku (2005), publikace *Slovensko-poľsko bilaterálne vzťahy v procese transformácie*. Jak v úvodu píše J. Hvišč, „v tejto publikácii sa zaoberáme rozličnými formami parciálnej transformácie, realizovanej v humanitných oblastiach výskumu slovensko-poľských a poľsko-slovenských vzťahov“. A autoři zkoumají, jak se tato transformace prakticky projevila, přičemž zvyrazňují zejména tři roviny vzájemných vztahů: kontinuitu v nových podmínkách, prvky formující se v procesu transformace a komplexnost mífící k všeobecnění a integraci. Konkrétně na materiálech kulturně-politických, etnologických, literárních, lingvistických, divadelních a filmových.

Hvišč jako editor svazku (a autor překladů polských příspěvků do slovenštiny) jej rozdělil do čtyř částí. V první *Faktory zmien* píše Juraj Marušiak o politických a ekonomických demenzích vzájemných vztahů a zvyrazňuje krátkodobé společné zájmy jako předpoklad postupů dlouhodobých, Teresa Smolińska si všímá rozdílu mezi tradičním a současným obrazem Slovenska a Slová-

ků v Polsku mezi studenty (dospěla k závěru, že jejich znalosti v tomto smyslu jsou „hanebne nízke“; jen jedna odpověď z anket, za všechny, studenta z Katovic: „Stydím se priznat, ale nemohu si teď na nic vzpomenout.“), postojí a znalostmi slovenských studentů o Polsku a Poláciích se naopak zabývala Kornélia Jakubíková (zjistila, že nejsou antagonistické, spíše zdůrazňují jinakost, byť podobnost a příbuznost). Ján Matyáš si ve své studii zase všiml oficiálních návštěv a přínosu polského papeže Jana Pavla II. na Slovensku (podtrhl jeho nasměrování v hledání duchovních hodnot, zásad etiky, demokracie a svobody), Alena Bartlová se soustředila na spolupráci slovenských a polských historiků (se záběrem při práci na nových a novějších dějinách Polska v slovenské historiografii v letech 2000–2007).

Druhá část nazvaná *Literárne súvislosti* obsahuje šest studií, z nichž tři jsou z pera editora. Jozef Hvišč se zaměřil na recepci polské literatury na Slovensku po roce 1989 (snaží se ji systemizovat, bilancovat a zvýrazňovat klady a zápory výběru titulů), na překlady z polské poezie z dílny básníka Vlastimila Kovalčíka (v poslední době vydal např. knihy Zb. Bienkowského, M. Grześcza, K. Wojtyły, J. Twardowského, Zb. Herberta a W. Szymborské) a na podněty polské literární vědy slovenské (zmiňuje se o téměř o všech významných autorech a publikacích, v závěru těm, věnovaných postmodernismu). Peter Káša se zamýšlí nad překladatelskými aktivitami Karola Chmela (časopiseckými i knižními a poezie, prózy i esejů), Štefan Chrappa mapuje recepci díla T. Rózewicze v slovenské literatuře (zejména srovnává různé překlady a čerpá přitom ze své doktorské práce na toto téma), Józef Zarek zase porovnává slovenské Metodologické povídky (tento titul nesou práce R. Slobody a P. Vilikovského) a stejnojmennou práci německého autora Hermanna Brocha).

Třetí část publikace má titul *Relácie divadelnej a filmovej tvorby*. Juliana Beňová se ve své studii zabývá inspiracemi polské dramatiky a polského divadla pro nové divadelní počiny slovenské po roce 1989, Lucyna Spyrka píše o recepci slovenské dramatiky v Polsku ve stejném období, Aleksandra Mikołajczyk vyzdvihuje zvláštní transgrese v souvislosti s uváděním her polského dramatika Ingmara Villqista (vl. jménem J. Świerszcz) na slovenských scénách, Anna Kobylínska zkoumá polské pohledy na ztvárnění slovenské krajiny ve slovenské literatuře a filmu (i v souvislosti s odkazem domácího magického realismu).

Do poslední části *Vyučovanie a výskum slovenčiny a polštiny* přispěla Maryla Papierz studií o příručkách (zejména polských) pro výuku slovenského jazyka Poláků, Jana Pekarovičová píše o vzdělávacím programu Slovenčina ako cudzí jazyk, který vznikl na Univerzitě Komenského v Bratislavě, Marta Pančíková si zase všimá učebnic polského jazyka a literatury na slovenských vysokých školách, horalská nářečí na slovensko-polském jazykovém pomezí jsou námětem příspěvku Julie Dudášové-Kriššákové a o zkušenosti se spoluprací polských a slovenských jazykovědců na společném projektu Slovanický jazykový atlas se podělil se čtenáři Pavol Žigo.

Publikaci uzavírá studie Jozefa Hvišče *Od bilaterálnych vzťahov k európskej integrácii*, která shrnuje podněty všech autorů a zasazuje je do politického a společenského kontextu vývoje po roce 1989 v obou zemích. Doplnkem jsou podrobná anglická resumé všech příspěvků a stručné bio- a bibliografické vizitky přispěvatelů a jmenný rejstřík.

Jde o velice podnětnou práci, která skýtá jednak obraz o práci polské i slovenské mezivládní komise humanitních věd, jež je mnohovrstevnatá, zabíhající do literární vědy, lingvistiky i kultury, jednak zrcadlí zájem přispěvatelů, kteří většinou patří k předním znalcům dané problematiky. Český vědec si může pouze povzdychnout a poznamenat – škoda, že rovnocenné české a polské instituce na stejné úrovni neexistují. Nemohou je nahradit žádná občanská sdružení či zájmové spolky, neboť stojí pro oficiální instituce na obou stranách přece jenom hierarchicky níže a také, což je v posledních letech stále důležitější – nedisponují patřičnými prostředky, zejména finančními.

Ludvík Štěpán